

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr inż. Michała Skalika
Zespołowe gry sportowe kobiet w Polsce w latach 1945-1989

Dzieje sportów zespołowych kobiet w Polsce Ludowej w latach 1945-1989 stanowią ważny element polskiej historii kultury fizycznej. Mimo, że owa tematyka nie jest nowością, bowiem do tej pory ukazało się szereg opracowań, zarówno na poziomie publikacji naukowych, dysertacji doktorskich, prac magisterskich, jak i okazjonalnych czy jubileuszowych. Głównie jednak dotyczyły one uczestnictwa kobiet w poszczególnych (wybranych) dyscyplinach sportu lub miały regionalny charakter.

Brakowało natomiast całościowej syntezy uczestnictwa kobiet w sportach zespołowych, zwłaszcza że udział kobiet w działalności sportowej w okresie międzywojennym i wcześniejszym zaznaczył się ogólnie niewielkim odsetkiem w kilku większych miastach, a nawet marginalnym w większości regionów, jak np. we wschodniej części kraju.

Dobrze zatem się stało, że Doktorant podjął zadanie całościowego ujęcia tej problematyki. Więcej, pragnę wyrazić Autorowi uznanie za podjęty trud, zwłaszcza że oddana do recenzji dysertacja doktorska jest ciekawie napisana i odznacza się dużymi walorami poznawczymi.

Realizując program badań Doktorant sięgnął do szerokiej palety źródeł, zdeponowanych w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, wykorzystując akta Głównego Urzędu Kultury Fizycznej z lat 1945-1950, Głównego Komitetu Kultury Fizycznej z lat 1950-1960, Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z lat 1960-1978, Polskiej Federacji Sportu z lat 1973-1978, Polskiego Związku Koszykówki, Siatkówki i Szczypiorniaka z lat 1945-1951 oraz Polskiego Związku Piłki Siatkowej z lat 1956-1985. Ponadto zbadał materiały źródłowe złożone w składnicach akt klubów, związków i stowarzyszeń sportowych, jak: Dolnośląski Związek Hokeja na Trawie, Dolnośląski Związek Koszykówki, Dolnośląski Związek Piłki Ręcznej, Kolejarski Klub Sportowy „Polonia” i „Ślęza” we Wrocławiu, Krakowski Okręgowy Związek Koszykówki, Małopolski Związek Piłki Ręcznej, Polski Związek Koszykówki, Polski Związek Piłki Ręcznej, Szkolny Związek Sportowy, Śląski Związek Piłki Ręcznej, Śląski Związek Koszykówki, Towarzystwo Sportowe „Wisła” Kraków, Związek Piłki Ręcznej w Polsce, a także biuletyny, informatory, komunikaty i sprawozdania w/w struktur. Ważnym źródłem informacji były również, literatura zwarta, liczne publikacje i doniesienia, prace niepublikowane, prasa ogólnopolska, regionalna i specjalistyczna, biblioteki w Katowicach, Częstochowie, Wrocławiu, Sosnowcu, Akademii

Wychowania Fizycznego w Katowicach oraz Zamiejscowego Wydziału Kultury Fizycznej w Gorzowie Wielkopolskim, a także relacje ustne oraz internet.

Tytuł dysertacji zawiera podstawowe elementy, określa jej zasięg merytoryczny, terytorialny i chronologiczny i nie budzi zastrzeżeń. Podobnie nie budzi wątpliwości koncepcja pracy. Trafnie zastosowano jako nadrzędny układ rzeczowy i podporządkowany mu układ chronologiczny.

Praca zawiera wstęp, 6 rozdziałów merytorycznie ze sobą powiązanych, zakończenie, aneks, bibliografię, spis tabel, wykaz skrótów, indeks nazwisk, streszczenie w języku angielskim. Pozwoliło to na przygotowanie rozprawy liczącej 417 kart maszynopisu, którą dokumentują 1746 przypisów, 21 tabel, co należy uznać za udane przedsięwzięcie.

W rozdziałach widać wyraźnie trzy części. Rozdz. I odnosi się do początków i tradycji uczestnictwa kobiet w sportach zespołowych, zarówno w świecie, jak i w Polsce do 1939 r. Rozdz. II i III przedstawiają strukturę organizacyjną sportu w Polsce Ludowej z uwzględnieniem wybranych dyscyplin sportowych, bazy sportowej, szkolenia kadr instruktorsko-trenerskich i sędziowskich oraz społecznego zasięgu sportów zespołowych kobiet. Rozdz. IV, V i VI odnoszą się do współzawodnictwa krajowego i międzynarodowego oraz osiągnięć w najważniejszych zawodach w kraju i na świecie. Całość tworzy udane rozwiązanie i nie budzi zastrzeżeń.

We wstępie Autor właściwie określił przyjęte ramy czasowe oraz podstawowe informacje dotyczące celu badań i zastosowanych instrumentów badawczych; przedstawił bogatą bazę źródłową, na której oparł swoje badania. Te elementy opracował dobrze.

Mimo to – wydaje się – iż pełniejsza mogłaby być charakterystyka źródeł. Wprawdzie wymieniono wszystkie archiwa i składnice akt, ale za mało powiedziano o sposobie ich wykorzystania (do czego służyły poszczególne materiały).

Szczególnie ważne na każdym poziomie pracy badawczej jest postawienie problemu lub też problemów badawczych, bowiem to one uprecyzyniają kierunek prowadzonych badań. Z tego Doktorant wywiązał się dobrze. Przedstawił problem główny oraz problemy szczegółowe. O ile główny problem badawczy nie budzi wątpliwości, o tyle 1 i 5 problemy szczegółowe proponuję skorygować. W przypadku pierwszego problemu szczegółowego:

W jakim stopniu działania władz państwowych oraz uwarunkowania prawne, organizacyjne i finansowe, wpływały na rozwój zespołowych gier sportowych kobiet w Polsce w latach 1945-1989 ?, na:

Jaki wpływ miały działania władz państwowych, uwarunkowania prawne, organizacyjne i finansowe na rozwój zespołowych gier sportowych kobiet w Polsce w latach 1945-1989 ?,

z uwagi na fakt, że Autor nie korzysta w pracy z żadnego miernika odnoszącego się do skali stopnia działań, ani też nie robi porównania, np. z okresem międzywojennym

W przypadku piątego szczegółowego pytania badawczego: *W jakim okresie Polska odnotowała największe osiągnięcia na arenie międzynarodowej w zakresie zespołowych gier sportowych kobiet?* Proponuję zastanowić się nad zwrotem: *W jakim okresie...?* i zamienić go na: *W jakich (których) latach Polska odnotowała największe osiągnięcia na arenie międzynarodowej w zespołowych grach sportowych kobiet?*, bowiem Autor całościowo odnosi się do okresu Polski Ludowej.

W poszczególnych rozdziałach nie dostrzeżono istotnych uwag. Generalnie rozdziały zostały napisane z dużym znawstwem przedmiotu i dobrze udokumentowane. Treści merytoryczne są spójne z przyjętymi przez Autora tytułami oraz postawionymi pytaniami badawczymi. Mimo to nasuwają się pewne uwagi, głównie do podrozdziału 1, rozdz. II, zatytułowanego *Wpływ władz państwowych na rozwój zespołowych gier sportowych kobiet w Polsce w latach 1945-1989*.

Zabrakło tu, moim zdaniem:

- po pierwsze, krótkiej informacji wprowadzającej w uwarunkowania polityczne po 1945 r., które to uwarunkowania miały zasadniczy wpływ na sposób funkcjonowanie państwa i na utworzenie modelu (systemu) kf i sportu, a w tym odniesienia się do Uchwały Komitetu Centralnego PZPR z 28 września 1949 roku „W sprawie kultury fizycznej i sportu”. Wprowadzała ona radziecki system kultury fizycznej i sportu, nadając mu wysoką rangę w życiu mieszkańców, a który to system, mimo pewnych modyfikacji obowiązywał do 1989 r., dalej, że system był w pewnym stopniu zetatyzowany plus tzw. czynnik społeczny. Tak więc jakość jego funkcjonowania, zależała nie tylko od wprowadzonych uchwał i rozporządzeń, ale także od pracy ludzi, a z tym bywało różnie.

- po drugie, w kontekście wspomnianego powyżej modelu, szkoda że Doktorant w kilku zdaniach nie napisał, jak funkcjonował ów system?, np., że zapewniał fachową opiekę i wsparcie finansowe sportu dzieci i młodzieży oraz sportu wyczynowego dorosłych, gdzie sport szkolny stanowił podstawę piramidy sportowej, mającej na uwadze w dobrym rozumieniu selekcję talentów sportowych na szczeblu lokalnej, państwowej i międzynarodowej rywalizacji. Był to przecież pierwszy w naszej historii taki model rozwoju sportu w kraju. Proponuje to przemyśleć.

Warto też byłoby w kilku słowach (zdaniach) napisać jakie to GK KF miał „realizować ściśle wytyczne partyjne” (s.34) – korzystne, niekorzystne? W pracy jest to nic nie wnoszący zwrot, a - jak wiemy - było to m.in. istotą działalności GK KF Ponadto, proponuję Autorowi,

„uciec” od zwrotów, jak np. zmiany polityczne w 1956 r. (s.34) czy w 1970 r. w Polsce (s. 65). Były to jedynie jakieś modyfikacje, bowiem zmiana polityczna w Polsce, nastąpiła po 1989 r.

Niejasne jest stwierdzenie Autora, że cyt. „Rozwiązanie PFS nie pociągało za sobą likwidacji WFS głównie ze względów polityczno-personalnych. W województwach, w których pozostały WFS, zostały one zespolone z wydziałami kultury fizycznej i turystyki urzędów wojewódzkich”. (s.37.). Brakuje mi to jakiegoś wyjaśnienia, jakie to były względy polityczno-personalne; może chodziło tu raczej o sprawy finansowe.

W rozdz. III zatytułowanym *Spółeczny zasięg zespołowych gier sportowych kobiet w Polsce w latach 1945-1989*, zabrakło mi podrozdziału *stricto* dotyczącego sportów zespołowych kobiet w branżowych klubach sportowych, których było najwięcej w kraju, zwłaszcza że Doktorant wydziela podrozdziały dotyczące szkolnictwa, AZS, LZS, i aż prosi się tu o branżowe kluby. Co prawda, kopalnią informacji na ten temat są kolejne rozdziały, nie mniej jednak warto- jak się wydaje – to przemyśleć.

W podrozdziale 4. zatytułowanym *Przejawy zespołowych gier sportowych kobiet w innych organizacjach*, proponuje zrezygnować ze słowa „Przejawy”, i zatytułować *Zespołowe gry sportowe kobiet w innych organizacjach*

Ponadto niejasne jest, dlaczego Doktorant czasami zamiast własnej konkluzji przedstawia tabele, a nawet wykresy kończące narrację, tak jakby chciał przerzucić ciężar oceny własnych badań na czytelnika. Ogólnie jest przyjęte w pracach badawczych, że każda tabela czy wykres są opisane poniżej; czego dotyczą i jaką wartość prezentują. Proponuję się nad tym zastanowić.

W zakończeniu autor podsumował swoje badania, które są odzwierciedleniem treści i dobrze osadzone w realiach istniejących warunków. Nie budzi to zastrzeżeń. Natomiast byłoby warto, jasno przedstawić własną ocenę rozwoju sportów zespołowych kobiet, czy był on kiepski, dobry, bardzo dobry, natomiast, że był nierównomierny (s.341), niewiele mówi (czy chodzi tu o geograficzne rozmieszczenie, cykliczność sukcesów itd.), zwłaszcza że Autor nie przyjmuje tu żadnego punktu odniesienia (np. okresu międzywojennego).

Wymienione powyżej uwagi nie mają jednak zasadniczego znaczenia, zwłaszcza że wszystkie rozdziały zostały napisane z dużym znawstwem przedmiotu i dobrze udokumentowane, o co Doktorant zadbał z dużą troskliwością i w pełni odnoszą się do badanej problematyki.

Mocną stroną dysertacji są z pewnością przypisy, dokumentujące stronę faktograficzną. Jest ich może nawet za dużo, niemniej od strony warsztatowej trudno im

cokolwiek zarzucić. Dobrze należy ocenić zamieszczony wykaz skrótów oraz indeks nazwisk. Pod względem stylistycznym dysertacja została napisana poprawnie i ciekawym językiem, czyta się ją z dużym zainteresowaniem.

Reasumując, należy podkreślić bardzo poprawnie pod względem warsztatowym zgromadzoną i wyczerpująco wykorzystaną bazę źródłową. Dzięki niej Doktorant przedstawił interesujący projekt badawczy, który systematyzuje i wnosi nowe treści do historii polskiej kultury fizycznej. W sposób rzetelny dysertacja istotnie wzbogaca dotychczasową wiedzę o sportach zespołowych kobiet w Polsce Ludowej w latach 1945-1989.

Z pełnym przekonaniem stwierdzam, iż rozprawa doktorska mgra inż. Michała Skalika posiada wszystkie zalety pracy badawczej i odpowiada wymaganiom stawianym rozprawom doktorskim. Stawiam zatem wniosek do Rady Zamiejscowego Wydziału Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp. o dopuszczenie mgra inż. Michała Skalika do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. prof. nadzwyczajny

Jerzy Urniaż

Olsztyn, dn. 31.10. 2017 r